

Viitasaaren kaupunki

Haukirinteen asemakaava-alueen luontoselvitys

Raportti

30.5.2023

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Selvitysalue	1
3	Menetelmät ja aineisto	2
3.1	Lähtötiedot	2
3.2	Lajiston ja luontokohteiden arvottaminen.....	2
3.3	Maastoinventoinnit	5
3.3.1	Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys	5
3.3.2	Liito-oravaselvitys	5
3.3.3	Viitasammakkoselvitys	5
3.4	Epävarmuustekijät.....	5
4	Tulokset	6
4.1	Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys	6
4.1.1	Kasvillisuuden yleiskuvaus.....	6
4.1.2	Arvokkaat kasvillisuus- ja luontotyyppikohteet.....	12
4.1.3	Huomionarvoiset kasvilajit ja käävät	16
4.1.4	Vieraslajikasvihavainnot	16
4.2	Liito-oravaselvitys.....	16
4.3	Viitasammakkoselvitys	16
4.4	Linnusto	17
4.4.1	Yleiskuvaus.....	17
4.5	Ekologiset yhteydet	17
5	Johtopäätökset ja suositukset	18

Paikkatietoaineistot:

Pohjakartat © Maanmittauslaitos 2022

Kasvupaikkatiedot © Luonnonvarakeskus 2022

Raportin valokuvat © FCG Finnish Consulting Group Oy, kannen kuva: Selvitysalueen rantamaisemaa.

30.5.2023

Haukirinteen asemakaava-alueen luontoselvitys

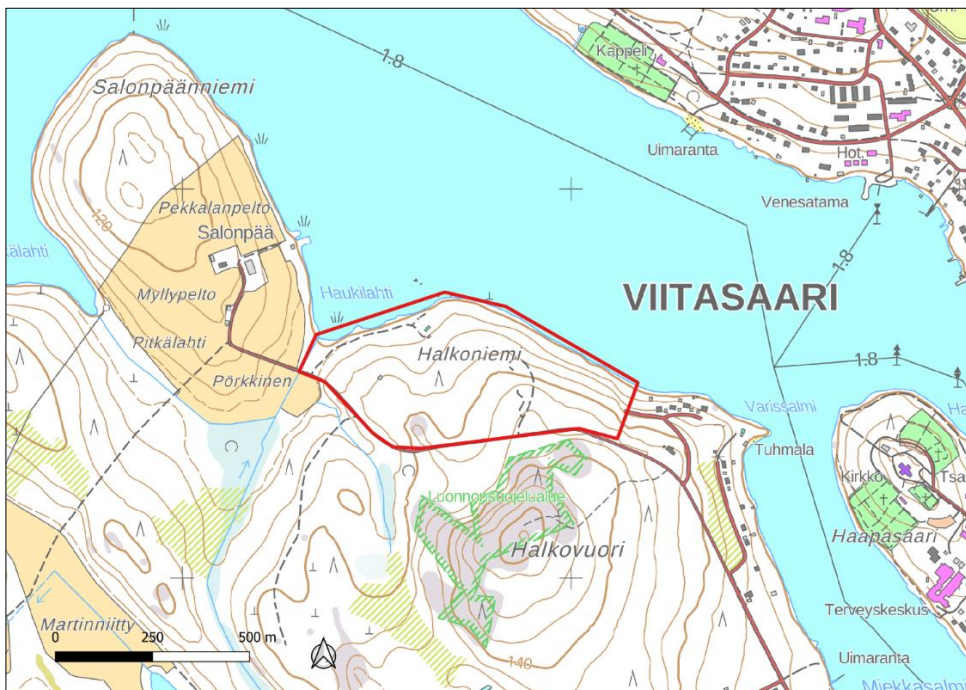
1 Johdanto

Tässä työssä on laadittu luontoselvitys Viitasaaren keskustan tuntumassa sijaitsevalle Haukirinteen asemakaava-alueelle. Selvitys käsittää suunnittelualueen liito-oravaselvityksen, kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen ja viitasammakkoselvityksen.

Selvityksen johtopäätöksenä on esitetty suosituksset arvokohteiden huomioimiseksi. Selvityksen lähtökohdiana on, että alueen suunnittelussa voidaan huomioida luontoarvojen kannalta merkittävät alueet sekä edistää niiden ominaispiirteiden säilymistä. Nämä tavoitteet on mainittu maankäyttö- ja rakennuslaissa. Selvityksestä on vastannut FM biologi Titta Makkonen FCG Finnish Consulting Group Oy:stä.

2 Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Halkoniemessä Tuhmalanniemen asemakaava-alueen länsipuolella, alle 3 kilometrin päässä Viitasaaren keskustasta. Alueen koko on 22 ha. Alue on rakentamatonta ja pääosin kaupungin omistuksessa lukuun ottamatta länsiosassa sijaitsevaa yksityisomistuksessa olevaa loma-asuntoa. Alueen kaavoituksen tavoitteena on toteuttaa hiilineutraali, puurakenteinen asuin-/loma-asuntoalue ja hyödyntää työssä Puurakentamisen Haukirinne-hankkeen sekä Haukirinne arboretum-kiertotaloushankkeen aineistoja. Alueella on toteutettu vuonna 2014 keskustan osayleiskaavan laatimisen yhteydessä linnustoselvitys ja lepakkoselvitys (Ramboll 2014), ja työn tuloksia on hyödynnetty tässä raportissa. Selvitysalueen sijainti on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Selvitysalueen sijainti Viitasaarella.

Selvitysalue on pääosin eri-ikäisiä koivutaimikoita, ja varttuneempaa puustoa on lähinnä rannan lähituntumassa. Suunnittelualueen etelärajan muodostaa Salonpäätie, joka päättyy Salonpään tilaan.

30.5.2023

3 Menetelmät ja aineisto

3.1 Lähtötiedot

Selvityksen työvaiheet olivat lähtöaineiston koonti ja analysointi, maastoinventoinnit sekä raportointi. Selvitystä laadittaessa on otettu huomioon ympäristöviranomaisten antama yleinen ohjeistus:

- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen Ympäristökeskus.
- Huttunen, A. & Pahtamaa, T. 2002: Luontoselvitykset yleis- ja asemakaavoissa. – Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 24, Oulu
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Lähtötietoina on käytetty mm. seuraavia lähteitä:

- Metsäkeskuksen metsävaratiedot, ml. metsälain 10 § mukaiset kohteet.
- Avoin tieto –palvelu (Suomen ympäristökeskus 2022)
- Lajitietokannan havainnot (Laji.fi). Aineistopyyntö: 17.2.2023

Lisäksi lähtöaineistona on käytetty muita avoimia aineistoja.

3.2 Lajiston ja luontokohteiden arvottaminen

Arvokkaiksi luontotyypeiksi luetaan kohteet, joiden olemassaolo merkittävästi lisää alueen luontoarvoja. Arvokkaalla luontotyyppillä esiintyy usein myös arvokasta eliölajistoa. Merkittävimmät tällaiset ympäristötyypit on lueteltu Suomen luonnonsuojelulaissa (LSL 29 §) ja niiden olemassaolo on lailla turvattu sen jälkeen, kun alueellinen ELY-keskus on tehnyt niistä rajauspäätöksen ja saattanut sen maanomistajan tiedoksi. Metsälaki (Metsäl 10 §) määrittelee metsätaloustoimissa huomioon otettavia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka ilmentävät luonnon monimuotoisuutta talousmetsäalueilla. Metsälakia ei sovelleta asemakaava-alueilla, mutta metsälain määrittely luontokohteista toimii indikaattorina alueellisista luontoarvoista. Vesilain suojelutavat vesiluontotyyppit on esitetty vesilain (587/2011) 2. luvun 11 §:ssä.

Työssä käytetty luontotyyppien uhanalaisuusluokitus pohjautuu Suomen luontotyyppien uusimpaan uhanalaisarviointiin (Raunio & Kontula toim. 2018). Uhanalaisten luontotyyppien arvioinnissa käytetyt uhanalaisluokat vastaavat pääpiirteissään lajien uhanalaisuustarkastelussa käytettyä luokittelua. Uhanalaisia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU) luontotyyppit.

Työssä käytetty lajien uhanalaisuusluokitus perustuu uusimpaan uhanalaisuusarviointiin, joka on päivitetty vuonna 2019 (Hyvärinen ym. (toim.) 2019). Uhanalaisia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU) lajit. Silmälläpidettävät (NT) lajit eivät ole uhanalaisia lajeja.

Maastoinventointien yhteydessä havainnoitiin myös Euroopan Unionin lintudirektiivin (79/409/EEC,) liitteen I sekä luontodirektiivin (92/43/ETY) (erityisesti luontodirektiivin liitteen IV(a)) lajeja. Lintudirektiivin liite I käsittää yhteisön tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Natura 2000 -verkosto). Lintudirektiivi edellyttää sekä lintulajien että niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivi kieltää niissä lueteltujen lintujen tahallisen tappamisen, pyydystämisen häiritsemisen erityisesti pesinnän aikana ja kaupallisen käytön. Liitteessä IV(a) on puolestaan eläin- ja liitteessä IV(b) kasvilajeja, jotka ovat tiukasti

30.5.2023

suojeltuja myös luonnonsuojelualueiden ulkopuolella. Näitä ovat esimerkiksi liito-orava ja kaikki lepakkolajit. Liitteen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty automaattisesti, ilman erillistä suojelupäätöstäkin.

Selvityksessä on huomioitu myös METSO-kohteet (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman valintaperusteiden mukaiset kohteet. METSO-kohteiden tarkemmat kriteerit on määritelty oppaassa ”METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet” (Syrjänen ym. 2016).

Luontokohteiden arvotuskriteereinä käytettiin kohteen edustavuutta, luonnontilaisuutta, harvinaisuutta ja uhanalaisuutta, luonnon monimuotoisuutta lajitasolla sekä kohteen toiminnallista merkitystä lajistolle. Luontokohteiden arvoluokitus pohjautuu seuraavaan ”Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointiopas - teki-jälle, tilaajalle ja viranomaiselle” -oppaan mukaiseen jaotukseen (Mäkelä & Salo 2021):

Luokittelussa käytetyt arvoluokat ovat:

Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

Luokkaan 1 kuulumiseen ei sisälly tapauskohtaista harkintaa, sillä luokan kriteerinä on lainsäädännön antama turva kohteelle.

Luokka 2: Erityisen tärkeät kohteet

Luokan kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä. Luokan kriteerejä ovat esimerkiksi alueen tärkeys ekologisen verkoston kannalta sekä luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus, hallinnollinen asema ja esiintymien merkittävyys. Luokkaan kuuluvat muun muassa luontotyyppi- ja lajiesiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet, uhanalaisten luontotyyppien ja lajien merkittävät esiintymät sekä luontodirektiivin luontotyyppien merkittävät esiintymät.

Myös lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnoille erittäin tärkeät kohteet kuuluvat tähän luokkaan. Luokkaan kuulumisen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Ekologinen verkosto voi olla alueelle lisäarvoa tuova elementti: arvoluokkaan 3 muuten sijoittuvat kohteet voidaan sijoittaa arvoluokkaan 2, jos ne ovat lisäksi ekologisen verkoston kannalta tärkeitä. Pääosa luokan 2 kohteista on aina huomioitavia. Näiden lisäksi luokkaan kuuluu maakuntatasolla sekä yksityiskohtaisemman suunnittelun tasolla huomioitavia kohteita.

Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaavat tai tukevat kohteet

Luokan 3 kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä.

Luokka 4: Muut huomionarvoiset kohteet

Luokan 4 kohteilla esiintyy erilaisia monimuotoisuutta tukevia luonnonarvoja. Luokan kohteet ovat usein paikallisesti tärkeitä, ja niiden huomioimisessa tarvitaan muita luokkia enemmän tapauskohtaista soveltamista.

Tavanomainen luonto

Arvoluokat 1–4 eivät kata kaikkia alueita, vaan niiden ulkopuolelle jää niin sanottua tavanomaista luontoa, esimerkiksi sellaista metsätalouden piirissä olevaa talousmetsää tai metsäojitettua suota, jolla ei katsota olevan erityistä arvoa luonnon monimuotoisuudelle tai ekologisille yhteyksille. Tavanomaisella luonnolla voi kuitenkin olla suunnittelussa erikseen huomioon otettavaa arvoa esimerkiksi virkistysalueena.

Kuhunkin arvoluokkaan kuuluvat kohteet esitetään kolmessa toisiaan täydentävässä kategoriassa (taulukko 1):

- aina huomioitavat kohteet
- näiden lisäksi yleispiirteisessä maakuntatason suunnittelussa huomioitavat kohteet
- edellisten lisäksi yksityiskohtaisen tason suunnittelussa (osa)yleis- ja asemakaavoissa sekä hankkeissa huomioitavat kohteet.

30.5.2023

Luokka / Kohteet	1 Lainsäädännöllä turvatut kohteet	2 Erityisen tärkeät kohteet	3 Monimuotoisuutta turvaavat kohteet	4 Monimuotoisuutta tukevat kohteet
Aina huomioitavat	<ul style="list-style-type: none"> Suojelualueet Natura 2000 -alueet Suojeluun varatut alueet LSL:lla suojeltujen luontotyyppien rajatut esiintymät Vesilain suojellut luontotyypit Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat LSL:n erityisesti suojeltavien lajien, luontodirektiivin liitteen II lajien ja lintudirektiivin liitteen I lajien rajatut esiintymät 	<ul style="list-style-type: none"> Valtakunnallisesti arvokkaat luontokohteet¹ Ekologisen verkoston kannalta erittäin tärkeät kohteet Luontotyyppi- ja laji-esiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet² Uhanalaisten luontotyyppien merkittävät esiintymät Uhanalaisten lajien merkittävät esiintymät Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien merkittävät esiintymät Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille erittäin tärkeät kohteet³ 	<ul style="list-style-type: none"> Ekologisen verkoston kannalta tärkeät kohteet Luontotyyppi- ja laji-esiintymien muodostamat kokonaisuudet² 	<ul style="list-style-type: none"> Ekologisia yhteyksiä tukevat kohteet
Lisäksi yleispiirteisessä suunnittelussa huomioitavat		<ul style="list-style-type: none"> Maakunnallisesti arvokkaat luontokohteet¹ 	<ul style="list-style-type: none"> Maakunnalle ominaisten luontotyyppien merkittävät esiintymät Maakuntien vastuulajien merkittävät esiintymät 	
Lisäksi yksityiskohtaisessa suunnittelussa huomioitavat	<ul style="list-style-type: none"> Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien tärkeät kulkuyhteydet ja siirtymäreitit Luonnonmuistomerkit LSL 39 § mukaiset rauhoitettujen lintujen merkityt pesäpuut tai suurten petolintujen pesäpuut 	<ul style="list-style-type: none"> LSL:lla suojeltujen luontotyyppien rajaamattomat esiintymät Luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b) lajien merkittävät esiintymät Lepakoille tärkeät saalistusalueet⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> Paikallisesti arvokkaat luontokohteet¹ Uhanalaisten luontotyyppien muut esiintymät Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien muut esiintymät Uhanalaisten lajien muut esiintymät Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille tärkeät kohteet³ Luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b) lajien muut esiintymät 	<ul style="list-style-type: none"> Silmälläpidettävien luontotyyppien ja lajien esiintymät⁵ Alueellisesti uhanalaisten luontotyyppien ja lajien esiintymät⁵ Metsäkanalintujen soidipaikat Kohteet, joilla esiintyy yksittäisiä huomionarvoisia, pienpiirteisiä luonnonarvoja Lajistollisesti arvokkaat uusympäristöt Muut monimuotoisuutta tukevat kohteet

¹ ennalta tunnetut, aiemmin tehdyissä selvityksissä rajatut kohteet

² erityisesti huomioitavien ja silmälläpidettävien (NT) luontotyyppien ja/tai lajien muodostamat kokonaisuudet

³ pesimä-, levähdys-, ruokailu-, talvehtimis- ja sulkimisaalueet

⁴ EUROBATS-sopimus

⁵ paikallisesti tärkeät

Taulukko 1: . Arvottamisessa erotettavat arvoluokat ja niihin kuuluvat kohteet (Mäkelä & Salo 2021)

30.5.2023

3.3 Maastoinventoinnit

3.3.1 Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys

Haukirinteen selvitysalueen kasvillisuutta ja luontotyyppisiä inventoitiin 17.5.2023.

Työn tavoitteena oli selvittää alueella esiintyvät rauhoitetut, silmälläpidettävät, uhanalaiset tai alueellisesti uhanalaiset kasvilajit sekä muu huomionarvoinen lajisto. Luontotyypeistä selvitettiin uhanalaiset ja silmälläpidettävät luontotyypit sekä metsälain (10 §), vesilain (2. luku 11 §) ja luonnonsuojelulain (29 §) mukaiset suojeltavat luontotyypit sekä muut luontoarvoiltaan merkittävät alueet. Pihapiireihin ei kohdistettu kartoituksia.

3.3.2 Liito-oravaselvitys

Liito-oravakartoituksen maastotyöt tehtiin 17.5.2023.

Kartoitukset tehtiin liito-oravalle suositeltujen selvitysmenetelmien mukaisesti (Nieminen & Ahola (toim.) 2017). Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittämiseksi maastossa käytetään puiden juurilta löytyneitä papanoita ja kolopuita (tai muita pesä- ja piilopaikkoja kuten oravan risupesä) että metsän ikää ja puulajisuhteita. Maastossa kartoitukset kohdennettiin lajille soveltuville metsäkuvioille, joilta papanoita etsittiin ensisijaisesti varttuneiden ja vanhojen kuusten sekä lehtipuiden tyviltä.

3.3.3 Viitasammakkoselvitys

Viitasammakoita kartoitettiin 17.5.2023.

Viitasammakkoselvityksen maastotyöt tehtiin viranomaisohjeistuksen mukaisilla menetelmillä kuuntelemalla soidinäänteleviä (kutevia) koiraita maastossa (Nieminen & Ahola (toim.) 2017). Sää kartoitusajankohdina oli tyyni ja sateeton.

Viitasammakon elinympäristöjä ovat suot, vesistöjen rannat (myös murtovesi) ja erilaiset pienvedet, kuten lammikot ja ojat, sekä näiden läheiset maa-alueet: kosteikot, rantaluhdat sekä kosteat niityt ja metsät. Kartoitus kohdennettiin lajille soveltuviin elinympäristöihin, joita alueella oli melko niukasti. Soveltuvin elinympäristö Haukilahden pohjukkaan, jossa on kortteikkoista tulvarantaa.

3.4 Epävarmuustekijät

Selvitystyön epävarmuustekijät liittyvät luonnon vuotuiseseen vaihteluun sekä maastoinventointien rajalliseen keston. Inventointitulokset ilmentävät aina hetkellistä luonnon tilaa, joka voi myös jossain määrin vaihdella vuosittain.

Maastoinventoinneista on vastannut inventointimenetelmät, kartoitetun lajiston ja luontotyypit hyvin hallitseva biologi. Kasvilajiston ja luontotyyppien inventoinnin maastotyöt on suoritettu hieman parasta kasvukautta aikaisemmin, eli luontotyyppi- ja lajistoselvitysten kannalta selvitysaika ei ollut täysin optimaalinen. Kuitenkin luontotyypeistä ja kasvillisuudesta oli kyseiseen kartoitusaikaan mahdollista saada riittävän luotettava kuva ottaen huomioon, että alueen luonto oli pohjoiseen Keski-Suomeen hyvin tyypillistä ja suurin osa alueesta on nuoria taimikoita.

Eläinlajistoselvitykset on kohdennettu kohdelajien inventoinnin kannalta oikea-aikaisesti ja käytetyt menetelmät ovat olleet selvityksien kannalta tarkoituksenmukaisia. Sääherkkä viitasammakkoselvitys on tehty hyvissä sääolosuhteissa. Viitasammakkoselvityksen epävarmuustekijät liittyvät yleensä selvityksen maastotöiden ajoittamiseen, sillä lajin aktiivinen kutuaika on melko lyhyt. Epävarmuutta voi sisältyä myös vallitseviin havainnointiolosuhteisiin (mm. sää) ja inventointitapaan, sillä viitasammakot ovat arkoja ja sukeltavat häiritynä helposti. Havainnointiolosuhteet selvitysalueella olivat selvityksen aikaan hyvät ja havainnointi ajoittui keväällä 2023 viitasammakoiden aktiivisimpaan kutuaikaan. Lisäksi alueella on vain vähän lajille soveltuvia elinympäristöjä, ja ne pystyttiin kartoittamaan tarkasti. Viitasammakkoselvitykseen ei katsota liittyvän merkittäviä epävarmuustekijöitä.

30.5.2023

4 Tulokset

4.1 Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys

4.1.1 Kasvillisuuden yleiskuvaus

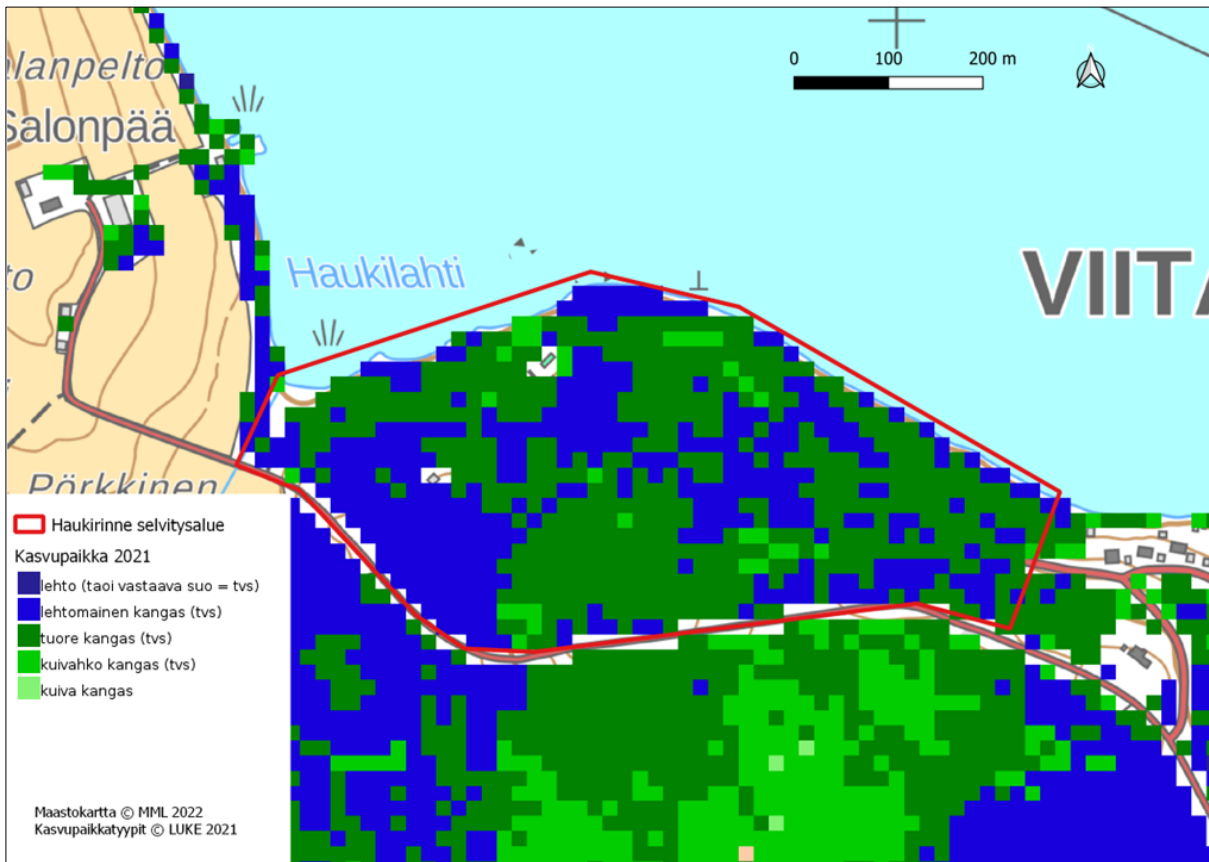
Selvitysalue sijaitsee eteläborealisella vyöhykkeellä, tarkemmin Järvi-Suomen alueella (2b). Suurin osa selvitysalueesta on taimikoita tai nuoria talousmetsiä, varttuneempaa puustoa sijoittuu lähinnä kapeahkolla rantavyöhykkeelle. Alueen keskiosissa sijaitsee yksi yksityinen loma-asunto. Muutoin alue on rakentamattomaa (Kuva 2).

Selvitysalueella esiintyvät metsäkasvillisuuden pääkasvupaikkatypit ovat tuore ja lehtomainen kangas. Varsinaisesti vanhaa metsää alueella ei esiinny. Rantavyöhykkeellä kasvaa kuitenkin myös hieman vanhempia, 80-100 -vuotiaita mäntyjä. Alueen pääkasvupaikkatypit on esitetty Valtion metsien inventointiaineistoon perustuen kuvassa 3.

Kuva 2. Selvitysalue ortoilmakuvalla.

30.5.2023

Kuva 3. Selvitysalueen metsien pääkasvupaikkatyyppejä ovat tuore ja lehtomainen kangas.

Metsäkasvillisuus

Selvitysalueelle sijoittuu varttuneempia metsiä lähinnä noin 50 metrin levyiselle rantakaistaleelle sekä Salonpääntien varteen sen pohjoispuolelle selvitysalueen keskiosaan. Myös yksityiselle loma-asunnolle johtavan tien kaakkoispuolella kasvaa varttuvaa mustikkatyyppin talouskuusikkoa. Varttuneempien metsäalueiden valtapuuna ovat kuusi ja mänty. Muutoin alueella vallitsevat 10-20 -vuotiaat koivutaimikot. Rantavyöhykkeen metsäalueet edustavat pääosin lehtomaisen kankaan käenkaali-mustikkatyyppiä (OMT) ja tuoreen kankaan mustikkatyyppiä (MT). Salonpääntien varren metsäalueella sijaitsee pienialainen kalliainen mäki, joka on enimmäkseen paksun sammalkerroksen peitossa ja edustaa puolukkatyyppin kuivahkoa kangasta (VT). Mäen rinteiden alla kasvillisuus vaihettuu tuoreeseen mustikkatyyppin kankaaseen (MT). Puusto kaikkialla selvitysalueella on rakenteeltaan melko tasaikäistä ja harvennettua, ja metsien lahoppuaste on melko alhainen.

Selvitysalueen keskellä, Salonpääntien varressa sijaitsevan varttuvan metsäkuvion keskiosista rajattiin pieni varpukorpikohde, joka oli vesitaloudeltaan luonnontilainen mutta puustoltaan käsitelty.

30.5.2023

Kuva 4. Mustikkatyyppin lehtomaisen kankaan varttunut kuusikko selvitysalueen itäosissa.

Kuva 5. Kuivahkon kankaan kasvillisuutta Salonpääntien varressa.

30.5.2023

Kuva 6. Tuulenkaato ja kalliopaljastuma Salonpäätien varren metsäkuviolla.

Kuva 7. Rannan puustoisella vyöhykkeellä kasvaa mm. tervaleppää.

30.5.2023

Kuva 8. Valtaosa suunnittelualueesta on nuorta koivutaimikkoa.

Pellot ja kulttuuriympäristöt

Selvitysalueen länsiosat ovat vanhoja pelloja ja laitumia, jotka kasvavat nyt koivutaimikkoa ja nuorta kasvatusemetsää. Maastossa on nähtävissä noin 150 metrin mittainen vanha kiviaita ja piikkilanka-aita, joiden suunnasta kasvaa rivi kookkaita, iäkkäitä kolohaapoja. Merkkejä liito-oravan esiintymisestä alueella ei kuitenkaan havaittu. Selvitysalueen länsipuolella sijaitsevat Salonpään tilan pellot. Loma-asunnon piha-alueita ei inventoitu.

30.5.2023

Kuva 9. Entisen laitumen piikkilanka-aitaa selvitysalueen länsiosassa.

Kuva 10. Kiviaitaa ja kookkaita kolohaapoja (kuvassa vain yksi) selvitysalueen länsiosassa.

30.5.2023

Kuva 11. Selvitysalueeseen rajautuvat lännessä Salonpään tilan pellot.

4.1.2 Arvokkaat kasvillisuus- ja luontotyyppikohteet

Selvitysalueelle ei sijoitu Natura 2000-ohjelman kohteita, luonnonsuojelualueita, suojeluohjelmien kohteita, Metsäkeskuksen rajaamia erityisen tärkeitä elinympäristöjä tai Kemera-ympäristötukikohteita, valtakunnallisesti arvokkaita moreenimuodostumia, kivikoita tai tuuli- ja rantakerrostumia eikä arvokkaita kallioalueita (Syke 2022, Metsäkeskus 2022). Lähin luonnonsuojelualue on Maijansalonpään yksityinen luonnonsuojelualue (YSA208009) lähimmillään noin 30 metriä selvitysalueen eteläpuolella.

Selvitysalueelta rajattiin kesän 2023 maastoselvitysten perusteella kaksi arvokasta kasvillisuus- ja luontotyyppikohdetta. Kohteet on esitetty kuvassa 12 ja kuvailtu tarkemmin tekstissä kuvan alla.

30.5.2023

Kuva 12. Selvitysalueella huomioitavat luontotyyppikohteet: 1= koivuluhta, 2= varpukorpi.

30.5.2023

Kasvillisuuskohte 1. Koivuluhta

Pinta-ala: 0,3 ha

Suojeluperuste: Uhanalainen/puutteellisesti tunnettu luontotyyppi, koivuluhtat (DD)

Arvoluokka: 3

Kohde on Haukilahden pohjukkaan sijoittuva metsäluhta, jonka rantaan ja ojaan rajautuvissa osissa on myös pensasluhdan piirteitä. Alueella on pelto/laidunhistoriaa. Puu- ja pensaskerros koostuu hieskoivusta ja pajusta, ja kenttäkerroksessa tavataan erilaisia heiniä ja sammalia. Kohde on potentiaalista viitasammakon elinympäristöä, mutta lajia ei tavattu alueen kartoituksessa. Vuoden 2014 lepakkoselvityksessä (Ramboll 2014) tässä työssä rajattu metsäluhta-alue kuului laajempaan luokan II lepakkoalueeseen (kuva 13).

Kuva 13. Haukilahden lepakkoalue sinisellä värillä. Kuvakaappaus keskustan osayleiskaavan luontoselvityksestä (Ramboll 2014).

Kuva 14. Selvitysalueella havaittu koivuluhta.

30.5.2023

Kasvillisuuskohte 2. Varpukorpi

Pinta-ala: 0,1 ha

Suojeluperuste: Uhanalainen luontotyyppi, varpukorvet (EN)

Arvoluokka: 3

Kohde on pienialainen kalliopainanteen soistuma, jonka kasvillisuus edustaa varpukortekorvet-luontotyyppiä. Vesitaloudeltaan suo on luonnontilainen, mutta puustoa on käsitelty vuosikymmeniä sitten metsätaloustoimenpitein. Kohteen puusto muodostuu kuusesta, männystä ja hieskoivusta, ja pensaskerroksessa tavataan katajaa. Kenttäkerroksen valtalajeja ovat mustikka, puolukka, riidenlieko ja erilaiset ruohot. Pohjakerroksessa kasvaa mm. korpikarhunsammalta ja korpirahkasammalta. Lahopuuta ei juuri ole.

Kuva 15. Selvitysalueella havaittu pienialainen varpukorpi, joka on todennäköisesti syntynyt kallion painanteeseen.

30.5.2023

4.1.3 Huomionarvoiset kasvilajit ja käävät

Maastokartoituksissa alueelta ei havaittu rauhoitettuja, silmälläpidettäviä, uhanalaisia tai alueellisesti uhanalaisia kasvi- tai kääpälajeja.

Lähtötietojen perusteella selvitysalueelta ei ollut myöskään aiempia havaintoja huomionarvoisesta kasvilajistosta (Lajitietokeskus 2023).

4.1.4 Vieraslajikasvihavainnot

Alueelta ei tehty havaintoja haitallisten vieraskasvilajien esiintymisestä.

4.2 Liito-oravaselvitys

Selvitysalueella ei havaittu liito-oravan papanoita eikä lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Lajitietokeskuksen havaintojen perusteella selvitysalueelta tai sen läheisyydestä ei ole myöskään vanhempia havaintoja lajista (Lajitietokeskus 2023). Selvitysalueella ei havaittu liito-oravaa myöskään vuoden 2014 kartoituksissa (Ramboll 2014).

Liito-oravalle soveltuvaa metsää sijoittuu selvitysalueen länsiosiin, jossa kasvaa kohtalaisesti myös lajille tärkeää ravintopuuta, haapaa.

4.3 Viitasammakkoselvitys

Selvitysalueella ei havaittu kutevia viitasammakoita eikä viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Potentiaalisia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja sijoittuu Haukilahden pohjukkaan, jossa on ruovikkoista rantaa, leveä oja ja tulvivaa metsäluhtaa. Näillä alueilla ei havaittu kutevia viitasammakoita, eikä myöskään viitasammakon kutua.

Kuva 16. Viitasammakolle soveltuvaa ruovikkoista rantaa (kuvassa taka-alalla) ja tulvivaa metsäluhtaa Haukilahden pohjukassa (arvokas kasvillisuuskohte 1).

30.5.2023

4.4 Linnusto

4.4.1 Yleiskuvaus

Lajitietokeskuksen (2023) rekisterissä ei ollut lintuhavaintoja selvitysalueelta, mutta alueella on toteutettu linnustaselvitys vuonna 2014 (Ramboll Oy). Tuolloin tämän työn selvitysalueella havaittiin huomionarvoisia lajeista kuikka ja sirittäjä. Vuonna 2014 selvitysalueella tavattiin pesimäreviirit seuraavilta lajeilta: harakka (NT), hippiäinen, hömötiainen (EN), laulurastas, kirjosieppo, metsäkirvinen, pajulintu, peippo, peukaloinen, punakylkirastas, punarinta, räkättirastas, sirittäjä, talitiainen, varis ja vihervarpunen. 17.5.2023 tehdyssä maastokartoituksessa selvitysalueelta ja sen lähivesialueilta tehtiin näkö- tai kuulohavainto härkälinnusta (NT), pajulinnusta, peiposta, kalalokista, viherpeiposta (EN), mustarastaasta, räkättirastaasta, hippiäisestä, käpytikasta, sepelkyyhkystä, kirjosiepostasta, talitiaisesta, kuikasta ja variksesta.

Alueella vuonna 2023 havaituista lajeista viherpeippo on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi. Viherpeippo esiintyy Suomessa edelleen runsaana, mutta lajin kannat romahtivat vuosina 2008-2009 *Trichomonas gallianae*-nimisen loisen aiheuttaman trikomoosi-taudin seurauksena. Lajin kanta on kuitenkin pikkuhiljaa toipumassa romahduksesta. Viherpeippo on tyyppilinen kulttuuriympäristöjen laji, joka pesii pihapiirien tuntumassa.

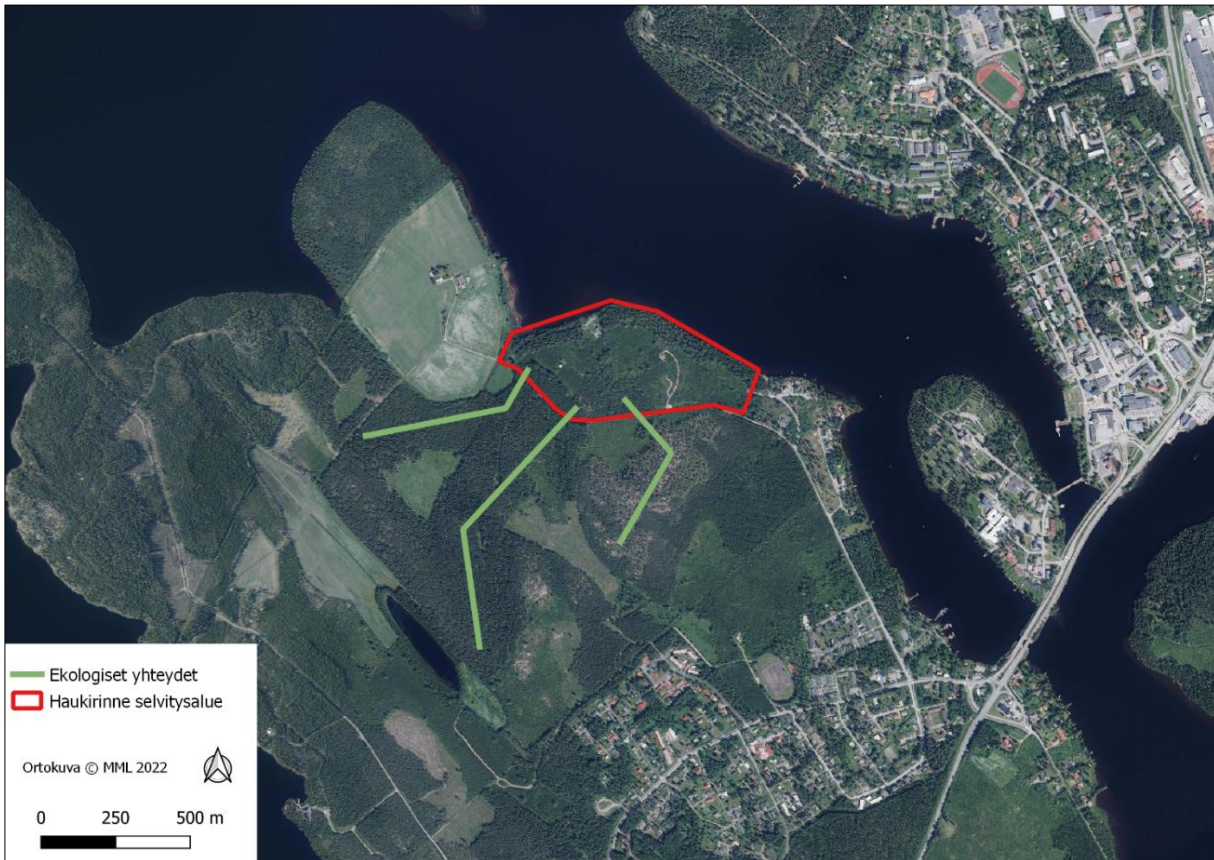
Muutoin vuosina 2014 ja 2023 havaitut lajit edustavat pääosin metsä-, vesistö- ja kulttuuriympäristöille alueille tyyppillistä lajistoa. Lintujen pesimäympäristönä alue on pääosin voimakkaasti muutettu, eikä alueella todennäköisesti pesi suojellisesti erityisen arvokasta lajistoa.

4.5 Ekologiset yhteydet

Ekologiset käytävät ovat kulkureittejä, joiden kautta eläimet ja myös kasvit voivat siirtyä alueelta toiselle niille muutoin epäsuotuisien alueiden läpi. Ekologisia käytäviä ovat metsävyöhykkeet, metsä-peltoyhteydet, virtavedet ja muut viherympäristöjen ketjut. Pääsääntöisesti ekologinen käytävä toimii sitä paremmin mitä leveämpi ja parempilaatuinen se on. Tiet, asuinalueet ja muut rakennetut alueet ovat monille lajeille kulkureittejä, jotka katkaisevat tai heikentävät ekologisen yhteyden toimivuutta. Ekologiset käytävät muodostavat verkoston, joka yhdistää toisiinsa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä ydinalueita, esimerkiksi luonnonsuojelualueita ja laajoja metsäalueita.

Selvitysalueen vähäiset metsäalueet ovat toistaiseksi melko hyvin kytkeytyneet selvitysalueen etelä- ja länsipuolisiin metsäalueisiin. Kytkeytyneisyyttä näihin suuntiin heikentävät peltoalueet ja tuoreet hakkuualat sekä selvitysalueella että sen lähituntumassa. Pohjoiseen päin ekologinen yhteys katkeaa Ylä-Keiteleeseen ja itään päin ekologisia yhteyksiä heikentää Tuhmalanniemen ja kauempana Miekkarinteen asutus. Läheinen Maijansalonpään luonnonsuojelualue puolestaan toimii viherkäytävänä selvitysalueelta etelään päin myös metsäympäristön suhteen vaateliaammille lajeille. Haukirinteen selvitysalue sijaitsee noin 10 km² kokoisella Jurvansalon saarella, jota halkoo pohjois-eteläsuunnassa valtatie E4, mikä vaikuttaa selvitysalueen kytkeytyneisyyteen laajemmassa mittakaavassa. Nykytilanteessa alueen ekologinen verkosto on melko hyvä (kuva 17).

30.5.2023

Kuva 17. Selvitysalueelle johtavat ekologiset yhteydet.

5 Johtopäätökset ja suositukset

Kappaleessa 4.1.2 on esitetty selvitysalueelta rajattujen arvokkaiden kasvillisuus- ja luontotyyppikohteiden suojeluperusteet ja arvoluokka (kts. luokitteluperusteet: Taulukko 1 raportin kohdassa 3.2).

Selvityksen perusteella Haukirinteen asemakaavan selvitysalueelle ei sijoitu arvoluokan 1 kohteita (ns. lainsäädännöllä turvatut kohteet). Tällaisia voisivat olla esimerkiksi vesilain 11§:n mukaiset, luonnontilaiset ja alle hehtaarin kokoiset lammet tai kausikuivat norot.

Luokkaan 2 sisältyvät kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä. Lepakot ovat luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeja, ja niille tärkeäksi arvioitu ruokailualue (luokan II lepakkoalue) on arvoluokkaan 2 sisällytettävä alue (EUROBATS-sopimus 1999). Luokan 2 kohteet suositellaan aina huomioitavaksi maankäyttöä suunniteltaessa. Luokan 2 kohteilla ei kuitenkaan ole suoraa luonnonsuojelulain suojaa kuten luokan 1 kohteilla. Alueen lepakkoselvitys on toteutettu vuonna 2014 (Ramboll Oy), ja selvitysraportissa suositellaan säilyttämään lepakkoalueiden luonnon nykytila. Haukilahden pohjukka on vuoden 2014 luontoselvitysraportissa rajattu luokan II lepakkoalueeksi (kuva 13).

Luokkaan 3 sisältyvät kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Selvitysalueelta luokkaan 3 sisällytetyillä arvokkailla kasvillisuus- ja luontotyyppikohteilla esiintyy uhanalaisia luontotyyppisiä, mutta luontotyyppit eivät kuitenkaan ole luonnontilassa. Muuttuneisuutensa ja pienialaisuutensa vuoksi kuviot eivät ole uhanalaisten luontotyyppien merkittäviä esiintymiä, vaan ne luokitellaan yksityiskohtaisessa suunnittelussa huomioitaviksi, muiksi esiintymiksi (kts. Taulukko 1: uhanalaisten luontotyyppien muut esiintymät).

30.5.2023

Kuvissa 12 ja 13 esitetyt arvokohteet suositellaan huomioitaviksi maankäytön suunnittelussa niin, etteivät niiden ominaispiirteet vaarannu. Luontokohteet ovat paikallisesti arvokkaita ja lisäävät paikallisesti alueen luonnon monimuotoisuutta. Arvokkaat kasvillisuus- ja luontotyyppikohteet ja lepakoiden ruokailualue suositellaan jätettäväksi muuttuvan maankäytön ulkopuolelle ja niiden ympäristöön (erityisesti lepakoiden tärkeän ruokailualueen ympärille) suositellaan mahdollisuuksien mukaan jätettäväksi puustoiset suojavyöhykkeet reunavaikutuksen ehkäisemiseksi. Alueelta rajatut luontotyyppikohteet ovat osin jo nykyisellään reuna-vaikutteisia, sillä ne ovat hyvin pienialaisia ja rajoittuvat taimikoihin sekä peltoalueisiin. Ympäröivien alueiden maankäytön muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia niiden luontoarvoille.

Lisäksi selvitysalueella sijaitsee kulttuuriperinnön ja luontoarvojen kannalta mielenkiintoinen 150 metrin mittainen kiviaidan ja vanhojen kolohaapojen muodostama kokonaisuus (kuva 18), joka ei aivan täytä arvoluokan 4 kriteerejä, mutta jonka säilyttäminen voi parantaa kaava-alueen maisemakuvaa ja lisätä luonnon monimuotoisuutta, sillä kolohaavat toimivat tärkeänä elinympäristönä esimerkiksi monille lintulajeille. Lainsäädäntöön perustuvaa velvollisuutta kohteen huomioimiseksi ei kuitenkaan ole.

Kuva 18. Kulttuuriperinnön ja luontoarvojen kannalta mielenkiintoisen kiviaidan ja vanhojen kolohaapojen muodostaman kokonaisuuden sijainti selvitysalueella.

Selvitysalueen ekologiset yhteydet ovat heikentyneet hakkuualojen kohdalla. Yhteyksiä voitaisiin ylläpitää säilyttämällä varttuneempaa puustoa sisältävät viherkäytävät aivan selvitysalueen länsireunalla sekä Maijansalonpään suojelualueen ja selvitysalueen välillä. Selvitysalueella ei kuitenkaan esiinny esimerkiksi luontodirektiivin liitteen IV(a) lajia liito-oravaa, jonka kannalta ekologisiin yhteyksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Nykyiset yhteydet alueella palvelevat todennäköisesti pääasiassa alueilla esiintyvää tavanomaista, kulttuuriympäristöihin sopeutunutta lajistoa, joka ei ole myöskään ihmistoiminnoille kovin herkkää.

30.5.2023

Lähteet

- European Commission 2007: Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. 88 s.
- Huttunen, A. & Pahtamaa, T. 2002: Luontoselvitykset yleis- ja asemakaavoissa. – Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 24, Oulu
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.
- Lajitietokeskus 2023: Aineistopyyntö (17.2.2023)
- Luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja -asetus (160/1997).
- Luonnonvarakeskus 2019. Kasvupaikkatyytit. Latauspalvelu. WWW-palvelu: <http://kartta.metla.fi/> (luettu 2023)
- Metsälaki (1996/1093) ja Metsäasetus (1996/1200)
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen Ympäristökeskus.
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Ramboll Oy 2014. Viitasaaren kaupunki, keskustan osayleiskaavan luontoselvitys 16.10.2014.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. ja Nironen, M. 2004. Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. – Suomen ympäristö 742. Ympäristöministeriö. 113 s.
- Suomen ympäristökeskus 2022: Lapio –latauspalvelu. WWW-palvelu: <https://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html> (luettu 3/2023)
- Syrjänen, K., Hakalisto, S., Mikkola, J., Musta, I., Nissinen, M., Savolainen, R., Seppälä, M., Seppälä, J. Siitonen ja Valkeapää, A.: 2016: Monimuotoisuudelle arvokkaiden metsäympäristöjen tunnistaminen. METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2016–2025. Ympäristöministeriön Raportteja, 17/2016.
- Ympäristöministeriö 2017. Liito-oravan huomioon ottaminen kaavoituksessa.
- Ympäristöministeriö 2016. Monimuotoisuudelle arvokkaiden metsäympäristöjen tunnistaminen. METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2016–2025, Ympäristöministeriön raportteja 17, 2016.
- Vesilaki (2011/587)
- Voigt, C.C, C. Azam, J. Dekker, J. Ferguson, M. Fritze, S. Gazaryan, F. Hölker, G. Jones, N. Leader, D. Le-wanzik, H.J.G.A. Limpens, F. Mathews, J. Rydell, H. Schofield, K. Spoelstra, M. Zagmajster 2018: Guidelines for consideration of bats in lighting projects. EUROBATS Publication Series No. 8. UNEP/EUROBATS Secretariat, Bonn, Germany, 62 s.